

Ludvík Svoboda (1895–1979)

Původně armádní generál a hrdina obou světových válek. V první světové válce přešel na ruské frontě do zajetí a později se jako legionář účastnil bojů u Zborova, Bachmače a o sibiřskou magistrálu. V druhé světové válce vedl 1. československý armádní sbor na východní frontě po boku Rudé armády. Po válce se stal ministrem národní obrany, v roce 1950 byl ale této funkce v rámci rozsáhlých stranických čistek zbaven. Roku 1952 byl krátce vězněn s obviněním, že chystal vojenský převrat. Po smrti Stalina a Gottwalda byl však rehabilitován a stal se poslancem Národního shromáždění. V březnu roku 1968 se po abdikaci Antonína Novotného stal prezidentem republiky.¹ Tím byl až do roku 1975, kdy byl ze zdravotních důvodů sesazen z funkce.²

Po invazi vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR 21. 8. 1968 pronesl několik rozhlasových poselství národu. Okupaci odmítl morálně i politicky, kategoricky odmítl vytvoření nové dělnicko-rolnické vlády jako řešení dané situace. Požádal o jednání s politickými aktéry invaze vojsk v Moskvě za podmínky osvobození Sověty zadržovaných politiků a s jejich účastí, v souladu s jejich funkcemi, na jednání. Nechtěl dopustit, aby situace vyvrcholila, ať již úmyslně nebo živelně, v násilný konflikt a v krveprolití.^{3 4}

Drahý soudruhu prezidente,

situace, ve které se československý národ nachází, nemá obdoby. Vaše role byla v minulých dnech klíčová, a i díky Vaší snaze se podařilo dostat soudruhy ze SSSR ke společnému jednacímu stolu v tomto složení. Jakožto prezident národa je nyní Vaším nejvyšším posláním chránit jeho zájmy i v takto těžké situaci. To, co Vaší zemi prospěje nejvíce, je snaha o jednotný vyjednávací postup. Vaše slovo má v dané situaci velkou váhu a ač sám víte, že možná někteří Vaši kolegové podlehnou buď strachu ze ztráty svých křesel, nebo touze vytěžit z dané situace co nejvíce pro sebe, Vaším posláním je chránit zájmy Československa. Stůjte proto za kroky, které jste podnikl v posledních dnech.

Hlavním cílem jednání o Moskevském protokolu je najít cestu ke stabilizaci situace v Československu a obnovení běžného chodu naší země. Je důležité, aby vše proběhlo bez zbytečného násilí či snad dokonce krveprolití. Rozhodně není v zájmu Československa, aby na jeho území zasahovala cizí vojska, a také, aby se kdokoliv cizí vměšoval do vnitrostátních záležitostí. Přítomnost sovětských vojsk je popřením základních norem mezinárodního práva a Vámi těžce budovaný stát přivádí na pokraj chaosu.

Jako nejvyšší představitel Československa jste se již mnohokrát potkal se svými sovětskými kolegy, o to lépe jste si vědom jejich celkové převahy. Nebojte se využít váhu své autority, kterou bude i v dané situaci pravděpodobně alespoň trochu vážně brát i protistrana, například soudruh Brežněv. Československo sice není v pozici, kdy by dávalo smysl diskutovat o velkých ideálech, ale pořád můžete udělat mnoho pro to, aby se celá situace vyřešila co nejpoklidněji a nedošlo ke krveprolití.

V jednání také můžete sehrát klíčovou roli ve sjednocení vašich stranických kolegů. Nezapomeňte se postavit za ty, kterým by za jejich vyhraněnější postoje mohlo hrozit ze sovětské strany nebezpečí. Mějte na paměti, že je absolutně nezbytné, abyste z Moskvy neodjeli až do chvíle, než Vám bude zaručeno, že se všichni vaši kolegové smějí společně s Vámi vrátet domů. Nesmíte nikoho z nich nechat samotného na území Sovětského svazu, mimo dosah vaší kontroly.

Výsledná dohoda se neobejde bez vašeho podpisu – nepodepsat protokol by znamenalo dál se zmlít v chaosu. Využijte veškerých prostředků Vám dostupných a i váhu své funkce k tomu, aby se Vám podařilo ovlivnit jeho podobu co nejvíce a československý stát mohl nadále fungovat.

Vaše cíle pro jednání jsou tedy následující:

1. V oblasti přátelské spolupráce je v každém případě je třeba zabránit tomu, aby se Sověté vměšovali do vnitrostátních záležitostí. Jde toho dosáhnout například formulací „*Vlády SSSR a KSČ souhlasí, že je v zájmu obou stran vzájemně udržovat přátelské vztahy, které budou založené na principech rovnosti, respektu a bratrské spolupráce.*“
2. Co se týče sjezdu Komunistické strany Československa, zde by šlo přijmout návrh „*Předsednictvo ÚSV KSČ se shoduje s vedením KSSS, že během nedávno proběhlého XIV. sjezdu KSČ zahájeného 22. srpna 1968 došlo k porušení stanov KSČ. Je tedy nasnadě, aby jeho výstupy potvrdil mimořádný sjezd, kterého se zúčastní všichni členové předsednictva i tajemníci.*“
3. Média sehrála v událostech posledních dnů důležitou roli. Je důležité myslet na to, aby Čechoslováci zůstali informovaní, zároveň ale víte, že některé věci, pokud by zazněly veřejně, mají potenciál sovětská vojska na území ČSSR naštvat. Vy v žádném případě nechcete, aby se situace zvrhla do zbytečného krveprolití. Šlo by proto přijmout návrh „*Delegace KSČ zaručuje, že obsah sdělovacích prostředků nebude dále rozdmýchávat napjatou situaci v ČSSR a o vývoji situace bude informovat na základě informací od vedení KSČ.*“ nebo „*Vedení KSČ zaručí dostatečný dohled nad tiskem, rozhlasem a televizí, aby tyto prostředky nepodněcovaly československé občany k nepřátelským aktům.*“
4. Naprosto odsuzujete jakoukoliv vojenskou pomoc. Je Vám jasné, že se jedná pouze o snahu Sovětů schovat vojenskou invazi a vměšování se do záležitostí suverénního státu za jiný název. Toto téma je ovšem obzvláště citlivé, takže je třeba postupovat nanejvýš opatrně v jednání, s rozvahou a rozumem. Ideální by bylo přijetí návrhu „*Vedení KSČ se shoduje se zúčastněnými zástupci KSSS, že je v zájmu obou stran situaci vyřešit vnitrostátními zásahy. Dlouhodobá vojenská pomoc spřátelených států by mohla vyvolat odpor československých občanů a ještě více ohrozit stabilitu socialistického zřízení.*“ Zároveň ale nezapomeňte na to, že ač jsou sovětské síly ve velké převaze, i tak je potřeba zabránit zbytečnému prolévání krve Vašich československých občanů. Přijetí formulace „*Československá strana bude ihned informovat ozbrojené síly ČSSR o příkazu, aby se vyvarovaly konfliktů a incidentů mezi občany ČSSR a spojeneckými vojsky působícími na československém území.*“ by tak mohlo Sověty uklidnit, výměnou za jasnější záruky nevměšování se do vnitrostátní situace.
5. Zásah SSSR do vedení KSČ by znamenal jejich další kontrolu směřování země. Nicméně narozdíl od Vašich kolegů se pravděpodobně svého odvolání z prezidentské funkce nemusíte tolik bát, zvláště pokud si v jednání získáte respekt protistrany, například soudruha Brežněva. Kolegové, kterých se případné odstraňování z funkcí týká, pravděpodobně budou vyžadovat vaši podporu pro návrh „*Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR prohlašují, že zhodnotí činnost členů vlády a v případě zjištění závažných provinění, především nevhodného zastupování zájmů ČSSR v otázkách vnitřní i zahraniční politiky v rozporu se zásadami KSČ, učiní příslušné závěry.*“ Šlo by ale přijmout i variantu: „*Předsednictvo ÚV KSČ a vláda ČSSR prohlašují, že zhodnotí činnost členů vlády a v případě zjištění závažných provinění, především nevhodného zastupování zájmů ČSSR v otázkách vnitřní i zahraniční politiky v rozporu se zásadami KSČ, učiní příslušné závěry.*“
6. V sektoru hospodářské spolupráce je pro Vás možné sovětům mírně ustoupit, výměnou za jejich menší vměšování do vnitřních záležitostí ČSSR. Mohlo by to jít třeba pomocí formulace „*Obě strany se shodují, že se v nejbližší době uskuteční jednání o prohloubení ekonomické, vědecké a technické spolupráce mezi ČSSR a SSSR, aby v ČSSR došlo ke splnění plánu a růstu národního hospodářství.*“ Ač sám máte k ekonomickým reformám vstřícný postoj, předchozí formulace by mohla Sovětskou stranu uklidnit a je zcela jistě lepší variantou, než kdyby mělo dojít k přijetí varianty „*Panuje plná shoda v tom, že vývoj mezinárodní situace a zákeřný vliv imperialistického světa, který stojí proti míru, bezpečnosti národů a socialismu, potvrzuje nutné zdokonalení a zefektivnění*

- obranného systému Varšavské smlouvy a další přímé spolupráce socialistických zemí.“ Je ale otázka, jestli má smysl z Vaší strany v tomto ohledu nějak výrazněji zasahovat, když se přeci jen netýká o Váš hlavní cíl v jednání.
7. O záměru československých zástupců v OSN vystoupit na zasedání Rady Bezpečnosti v OSN jste byl telefonicky informován. Ač jste výslovně k ničemu takovému přímo nevyzval, tento záměr jste ale fakticky svým mlčením podpořil. Tuto skutečnost možná není strategické vytahovat veřejně, ale použijte svého vlivu, aby nebyla přijata nejtvrděší prohlášení jasně odsuzující zapojení OSN. Přeci jen, invaze je porušením mezinárodního práva a ohrožuje bezpečnost v zemi, jako taková tedy do agendy Rady bezpečnosti spadá. Přesvědčit Sověty, aby tato formulace zazněla v protokolu, by ale bylo vzhledem k situaci značně riskantní, šlo by proto přijmout například znění: „*Předsednictvo KSČ potvrzuje, že nejmenovaní zástupci ČSSR kontaktovali Organizaci spojených národů a sdíleli informace, kterými závažně porušily zásady KSČ i legislativu ČSSR. Nejednalo se však o krok, který by byl projednáván na sjezdech KSČ se všemi členy předsednictva.*“
  8. Důležitá je pro Vás transparentnost a komunikace s veřejností, to jsou body, na kterých se lze dohodnout i se Sověty. Podporu byste od nich tak mohl získat u návrhu „*Obě strany se shodují, že výsledky tohoto jednání povedou k uklidnění situace v ČSSR a k pokračování kvalitních vztahů mezi SSSR a ČSSR v nadcházejících letech.*“ I československý národ si zaslouží vědět, jak toto jednání dopadlo, bylo by proto dobré, kdyby se podařilo přijmout bod zajišťující, že výsledek jednání nebude tajný – například „*Delegace obou zúčastněných stran se shodly, že je nasnadě v zájmu uklidnění situace adekvátně interpretovat výsledky jednání skrze sdělovací prostředky. Předsednictva KSSS a KSČ budou tato oznámení vzájemně koordinovat.*“

Vážený soudruhu prezidente, hodně zdaru a pevných rozhodnutí během jednání!

Seznam zdrojů:

¹ KOSATÍK, Pavel. *Češi: 1968 : jak Dubček v Moskvě kapituloval*. Ilustroval Karel JERIE. Praha: Česká televize, 2016. Edice České televize. ISBN 978-80-204-3696-2.

² ČESKÝ ROZHLAS. Ludvík Svoboda byl jediný prezident, kterého komunisté připravili o moc zákonem, říká historik. *IRozhlas* [online]. 2022 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/ludvik-svoboda-gustav-husak-historik_2205291954_pj

³ Ludvík Svoboda. *Pražský hrad* [online]. [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/ludvik-svoboda>

⁴ Chronologie událostí 20. a 21. srpna 1968. *Ústav pro studium totalitních režimů* [online]. © ÚSTR 2008 - 2023 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/uvod/rok-1968-na-webu-ustr/srpen-1968/srpen-1968-chronologie/>